

TÖÖVÕIMETUSE ASEMEL HINNATAKSE TÖÖVÕIMET: **TÄIELIK, OSALINE VÕI PUUDUV TÖÖVÕIME.**
TÖÖVÕIMETUSPENSIONI ASEMEL MAKSTAKSE TÖÖVÕIMETOETUST: **192 VÕI 337 EUROT KUUS.**
OSALISE TÖÖVÕIMEGA INIMENE PEAB TOETUSE SAAMISEKS OLEMA AKTIIVNE: **ÕPPIMA, TÖÖTAMA, TÖÖD OTSIMA.**

Töövõimereform

TEEMALEHT 1. juuli 2016 • Väljaandja: Eesti Töötukassa WWW.TOOTUKASSA.EE • Teostaja: AS SL Õhtuleht

Tuleb õppida elama ja töötama jõukohaselt

Laura Oks (Õhtuleht)

Pärnulanna Merle Tee-arul (45) diagnoositi *sclerosis multiplex* üheksa aastat tagasi. Tol ajal Selveris kassapidajana töötanud naine oli juba paar kuud märganud, et tema tervisega on midagi lahti.

Mõnikord muutusid ta sõrmed ootamatult tuimaks, nii et tegu oli isegi kilekoti lahti tegemise- ga ostja jaoks. Teinekord jälle oli suur vaev pärast pikemalt kassas istumist liikuma saada. Kui Merle aga ühel päeval märkas, et ei tunne paremas kehapooles ühtki lihast, näpista neid, kuidas tahad, lasi ta abikaasal end pikema jututa Pärnu haigla erakorralisse vastuvõttu sõidutada.

„Seal arvati, et äkki kujutan endale kõiki neid hädasid ette. Soovitati puhata, istumise vahele liigutamispause teha, et küllap siis ka vaevused kaovad. Otsustasin siiski minna Tartusse teist arvamust küsima. Seal saabus karm tõde – SM ehk hulgiskleroos. Haigus, mis häirib närviimpulsside levimist ja mille puhul pole olemas ravi, mis terveks tagasi teeks,” meenutab Merle päeva, mil doktor Irja Kalbe talle diagnoosi teatavaks tegi, lisades, et tegu ongi põhiliselt noorte naiste haigusega, mis halvimal juhul võib lõppeda täieliku invaliidistumisega.

Nagu kiusu pärast juhtus see kõik aasta kauneimal kuul, jaanipäeva eel. Ajal, mida kolme teismelise lapse ema Merle üle kõige armastas. Sel ajal käidi alati perega looduses, tehti lõ-

Ta on hea suhtleja ning suutnud pere ja sõprade toel säilitada positiivse ellusuhtumise ning valmisoleku võimalusel tööle asuda, kiidab Merlet ta juhtumikorraldaja töötukassa Pärnumaa osakonnast.

ket, nauditi valgeid õhtuid ja värsked suvehommikuid.

„Tol aastal läks aga nii, et kõndisin üksinda mööda linna ja muudkui nutsin,” jätkab Merle. „Olen terve elu liikumisest lugu pidanud. Koolieas gegin kergetõustikku, hiljem harrastasin metsajooksu, käimist, ke-

pikõndi. Ja nüüd tuli omaks võtta teadmine, et võib-olla ei suuda ma mõne aasta pärast enam üldse liikuda! Miks see haigus just mind ohvriks valis?!”

Tervise tõttu töötada

Merle räägib, et õnneks pole SM teda vähemalt tänaseni pä-

ris liikumatuks teinud. Haigus on kulgenud halvemate ja paremate perioodidega, aga see ongi hulgiskleroosile iseloomulik. Üks rängemaid tagasilööke tabas naist möödunud suvel. Tal tekkis tööoluliseks isegi klientidele raha tagasi andmisel ning kõndimisel vajas ta kõrvale kedagi, kellest kinni hoida.

Merle tunnistab, et see oli tema jaoks šokk. Ta jäi haiguslehele, ravis end, ent tuntuvat paranemist ei saanud ka nelja haiguslehel oldud kuu jooksul.

Töökohal tekkisid pinged. Merle soovitati avaldus kirjutada ja omal soovil töölt lahkuda. „Seda ma aga ei teinud, lasin end vallandada tervislikel põhjustel, sest see oli mulle rahaliselt soodsam, lisaks oli siis võimalik küsida töötukassast teenuseid, mis on mõeldud just minutaoliste terviseprobleemidega inimestele,” kõneleb Merle.

„Näiteks saan töötukassa kaudu rehabilitatsiooni – olen käinud psühholoogi juures nõustamisel ja kahel korral osalenud tugirühma töös. Meid on seal viis inimest, kõigil omad tervisemured. Olen saanud ka füsioteraapiat ja käinud Pärnu haiglas taastusravil.”

Otsused vajavad aega

Oma praegust terviseseisundit kirjeldades toob Merle näite igapäevaelust: „Teen näiteks hakklihakastet, üritan panni peal liha segada, aga tegelikult segab mu käsi toitu hoopis panni kõrval. Kõrgemalt riulilt ma asju kätte ei saa. Tasakaaluga on probleeme, duši all käimine on

keeruline, kukkumishirm on kogu aeg.”

Ta rõõmustab, et praegu suudab ta taas iseseisvalt seista ja ka abistajata liikuda. „Mis sest, et sammud käivad kõveriti ja mõni võib vaadata, et näe, alles hommik, aga tema juba tiira taara ... Las ta siis arvab, see pole minu mure! Minu mure on see, et mul on lisaks tulnud nägemishäired. Silme ette tulevad mustad laigud, uusi kahjustuskoldeid tuleb järjest juurde. Aga see ongi SM,” räägib Merle.

Ta tunnistab, et on tasapisi õppinud oma vaegustega arvestama ja jõuvarusid säästma. „Tähtis on teha õigeid valikuid. Näiteks küpsetasin hiljuti abikaasa sünnipäevaks rabarberikoogi: sellise ehtsa, koduse, maasikamoos rabarbritel, aga kõik muu tööle lauale kauplustest. Kõige olulisem on ju perega koos pidupäeva tähistada, mitte oma viimased jõuvarud kööki jätta,” põhjendab ta.

Muidugi tahaks ta kunagi uuesti tööle minna ja kui vaid saaks, siis ikka kassapidaja ametisse, mida ta on juba alates 19. eluaastast pidanud. Paraku pole kindel, et tal selleks tööks veel kunagi tervist jagub. Isegi siis, kui kõik ravi läbi teha.

Teist aastat saab Merle bioloogilist ravi ja see mõjub üllatavalt hästi. Mine tea, võib-olla on tervis siiski mõne aasta pärast juba parem! Ühtki kergemat ja tervisele sobilikumat ametit ta seni veel leidnud ei ole, aga võib-olla tuleks sellega nüüd põhjalikumalt tegelema hakata. „Küllap pole aeg veel sealmaal olnud,” on ta optimistlik.

Kes mida teeb?

TÖÖTUKASSA korraldab töövõime hindamist, maksab töövõimetoetust, pakub töötamist toetavaid teenuseid.

SOTSIAAL- KINDLUSTUSAMET tuvastab puuet, pakub igapäevaeluks vajalikke abivahendeid ja sotsiaalteenuseid.

KOHALIKUD OMAVALITSUSED osutavad sotsiaalteenuseid: näiteks tugiisik, isiklik abistaja, sotsiaaltransport, kodu kohandamine.

HEA TEADA

- **Töövõime hindamiseks** esitage taotlus töötukassale maakondlikus esinduses kohapeal, posti või e-posti teel või töötukassa portaali tootukassa.ee iseteeninduse kaudu.
- Töövõime hindamisega koos saate taotleda ka **puude tuvastamist** – selleks saab esitada ühis- taotluse töötukassas või sotsiaalkindlustusametis.
- **Osalise või puuduva töövõime korral** on inimene ravikindlustatud.
- Tööandja saab taotleda osalise või puuduva töövõimega töötaja puhul **sotsiaalmaksusoodustust**.
- Osalise või puuduva töövõime tõendamiseks väljastab Eesti Töötukassa inimesele **töövõime kaardi**, mis kehtib koos isikut tõendava dokumendiga.

Töövõime- reform toob suhtumise muutuse

Töövõimereform, Eesti lähiaastate üks suuremate muutustest, jõuab 1. juulil järgmise olulise verstapostini: töötukassa hakkab uutel alustel hindama töövõimet ja maksuma töövõimetoetust. Uus, põhjalikum ja õiglasem hindamine annab meile palju rohkem vajalikku teavet, et leida inimesele jõukohane ja eneseteostust pakkuv töö. Mulle teeb tõsiselt rõõmu, et juba praegu on erivajadusega inimesed töötukassa üles leidnud ning nõustamise ja teenuste abil on paljud säilitanud võimaluse jätkata senisel töökohal või leidnud uue töo.

Töövõimereformi ettevalmistamisele tagasi mõeldes meenuvad mulle kõigepealt inimesed, kellega koostöös me seda tegime. Oleme palju väärtuslikku aega veetnud koos erivajadusega inimeste, tööandjate, erinevate teenusepakkujate, sotsiaaltöötajate ja paljude teistega, et kuulata, arutada ja mõista. Et leida parimad lahendused. Oleme vähenenud töövõimega inimesi silmas pidades läbi mõelnud ja uuendanud töötukassa nõustamissüsteemi, loonud tihedad kontaktid tööandjatega, leidnud avalikl hankel töövõime hindajad ja teenuste osutajad. Oleme ise palju õppinud ja julgen kinnitada, et oleme valmis. Valmis ka selleks, et kui mõni lahendus ei tööta, tuleb meil leida uus ja parem. Seda jällegi koostöös kõigi asjaosalistega.

Eesti erivajadustega inimesed väärivad paremaid võimalusi õppimiseks ja töötamiseks. Oma esimese ülesandena näeme erivajadustega inimeste motiveerimist, et tõsta nende enesehinnangut, mis vahel on põhjendamatult madal. Töövõimereform toob paljudele suure elumuutuse ja oluline on, et inimene ise oleks aktiivne ja muutuseks valmis. Samavõrd tähtis on ühiskondlik tugivõrgustik: sageli vajab erivajadusega inimene teenuseid nii töötukassalt, omavalitsuselt kui ka sotsiaalkindlustusametilt. Vajalik on toetav tervishoiu- ja haridussüsteem. Kindlasti ei saa unustada tööandjate rolli reformi õnnestumises, sest just nemad loovad töökohti.

Töövõimereformi ei tehta aasta ega kahega. Anname inimestele aega uue olukorraga harjuda. Ka praegu on arvestatav osa töövõimekaotusega inimestest aktiivselt töötades, õppides, vabatahtlikuna. Ühiskonnas aktiivselt kaasa löömine on inimesele loomuline, töötaminegi on ennekõike võimalus, mitte tüütu kohustus.

Erivajadustega inimestega suheldes olen mõistnud, et enamasti nad ei soovi, et neisse suhtutaks kui teistsugustesse. Just suhtumise muutmine on töövõimereformi kõige olulisem ülesanne. Meie usume, et see muutus on võimalik.

MEELIS PAAVEL, töötukassa juhatuses esimees

Töötukassa hakkab hindama töövõimet

HILLE MAAS

töötukassa töövõime hindamise metoodik

MONIKA AASA

töötukassa töövõime hindamise juht

Kui seni hinnati pikaajalise tervisekahjustusega inimesel töövõimekaotust peamiselt diagnooside põhjal, siis uus töövõime hindamine võtab arvesse nii diagnoosi kui ka seda, mil määral mõjutab terviseseisund inimese igapäevast tegevust ja töötamist.

Töövõimereform käivitub samm-sammult. Tänavu 1. juulist puudutab uut moodi töövõime hindamine üksnes neid inimesi, kellel pole viimase kuue aasta jooksul ehk pärast 1. juulit 2010 töövõimekaotust hinnatud.

Kui inimesel on praegu päris töövõimetus ning tema korduvhindamise tähtaeg saabub 2016. aastal, tuleb tal endiselt pöörduda sotsiaalkindlustusametisse, kus tal hinnatakse töövõimekaotust ja määratakse töövõimetuspension endistel põhimõtetel.

Alates 1. jaanuarist 2017 hakkab aga töövõimet hindama ainult töötukassa. Seega tuleb järgmise aasta algusest kõigil tervisekahjustusega inimestel – nii uutel kui ka korduvatelt töötajatel – pöörduda töövõime hindamiseks töötukassasse. Korduvhindamisele tuleb pöörduda aga alles siis, kui jõuab kätte ekspertiisotsustuses märgitud tähtaeg.

Puude raskusastme tuvastamine jääb endiselt sotsiaalkindlustusametile. Kuid inimesel on võimalik taotleda töövõime hindamist ja puude raskusastme tuvastamist koos, esitades ühistootluse üksikõig kummale asutusele – töötukassale või sotsiaalkindlustusametile.

Uued põhimõtted

Uus töövõime hindamise metoodika võtab arvesse inimese terviseseisundit ning sellest tulenevaid tegevust ja osaluse piiranguid. Lähtutakse sellest, et iga inimene on ainulaadne ja sama puue või haigus võib eri inimestel väljenduda erinevalt. Hinnatakse, mida inimene suudab teha ja kuidas teda aidata, et tema seisund töötades ei halveneks.

Kui tervis-

andmed ja inimese taotluses kirjas olev ei ühti, võidakse teid kutsuda täiendavale ekspertarsti vastuvõtule.

Inimese kehalist ja vaimset võimekust hinnatakse seitsmes valdkonnas:

- liikumine;
- käeline tegevus;
- suhtlemine (nägemine, kuulmine, kõnelemine);
- teadvusel püsimine ja eneseohutus;
- õppimine ja tegevuste elluviimine;
- muutustega kohanemine ja ohu tajumine;
- inimestevaheline lävimine ja suhted.

Kehalise võimekuse all mõistetakse füüsilisi tegevusi, nagu kõndimine, jooksimine, trepist üles-alla liikumine, erinevatel tasapindadel liikumine, erineva pikkusega vahemaade läbimine, seisimine ja istumine.

Seejuures arvestatakse, kui palju aega ja jõudu inimene neile tegevustele kulutab ja kas ta tunneb sealjuures valu või väsimust. Kehalist võimekust võivad mõjutada näiteks jäseme puudumine, liigeste moonduimine, lihaste kõhetumine, kergelt tek-

tiiv väsimus, aga ka nägemise või kuulmisega seotud häired.

Vaimse võimekuse all mõistetakse võimekust õppida uusi tegevusi, luua ja hoida suhteid inimestega, suhelda, tajuda ohu ja vältida ohtlikke olukordi. Vaimset võimekust võivad mõjutada näiteks psüühilised haigused, õppimishäired, vaimse arengu häired, aga ka näiteks trauma tagajärjel tekkinud vaimse tervise probleemid. Samuti võib vaimse tervise halvenemine olla seotud kroonilise haigusega, mis võib põhjustada näiteks depressiooni.

Hindamise viis sammu

Töövõime hindamine koosneb viiest sammust.

1. samm: arstivisiit

Töövõime hindamise taotluse esitamiseks on inimesel vaja eelneva kuue kuu jooksul käia oma pere-, eri- või töötervis-

hoiuarsti vastuvõtul ja öelda, et ta soovib taotleda töövõime hindamist. Arst kirjeldab inime-

te töövõimet mõjutavat seisundit ja sisestab värsked andmed e-tervisesse.

2. samm: taotluse esitamine

Kui arsti juures on käidud, saab täita töövõime hindamise taotluse ja esitada selle töötukassale. Seda võib teha töötukassa osakonnas kohapeal, täita kodus ja saata töötukassasse posti või e-posti teel või esitada elektroonselt töötukassa portaali iseteeninduse kaudu. Sama taotluse alusel saab taotleda ka puude raskusastme tuvastamist.

Taotlus on üsna mahukas ja selle täitmiseks tuleb kindlasti varuda aega. Ankeedis on vaja kirjeldada oma tegevusvõimeid ja tegevuspiiranguid kõigis valdkondades, milles piirangud esinevad.

Kui taotlus on töötukassale esitatud, läheb see edasi ekspertarsti vastuvõtule ja öeldakse, et ta soovib taotleda töövõime hindamist. Arst kirjeldab inime-

Taotlus koosneb viiest osast:

- taotleja andmed, taotlemise põhjus, otsuse kättesaamise viis, arstide ja spetsialistide andmed, andmed taotleja haridustaseme kohta;
- töövõimet välistavad seisundid ja nõusolek tervise infosüsteemi andmete kasutamiseks;
- töötamisega seotud andmed;
- taotleja kasutatavate abivahendite, kõrvalabi, rehabilitatsiooni ja muude teenuste andmed;
- taotleja hinnang oma kehalisele ja vaimsele võimekusele erinevates valdkondades ja tegevustes.

NÄIDE TÖÖVÕIME HINDAMISE TAOTLUSEST

• 2.2. Asjade ülestõstmine ja liigutamine

Asjade ülestõstmise ja liigutamise all mõistetakse esemetest kätega kinnihaaramist ja soovitud kohta tõstmist või nihutamist keha lähedal. Selle tegevusega hinnatakse käte jõudu, liigeste liikuvust, aga ka koordineerimist. Eeldatakse suhteliselt kergeid asjade haaramist mõlemat kätt kasutades ja ümberpaigutamist enam-vähem vöökõrgusel. Selle punkti all ei hinnata võimekust kükitada, kummarduda jms, mida hinnatakse liikumise valdkonnas all. Kui inimene kasutab puude või terviseseisundi tõttu abivahendit, näiteks proteesi, eeldatakse vastuste puhul tema võimekust asju tõsta ja liigutada abivahendit kasutades.

Kas suudate üles tõsta ja liigutada liitrist vedelikuga täidetud anumat?

Vastusevariantid:

- Jah, väikeste raskustega.
- Mõõdukate raskustega.
- Suudan tõsta kuni pooleliitrist anumat.
- Ei suuda tõsta ühtegi eset, olenemata kaalust.
- Minu võimekus sellist anumat tõsta ja liigutada on muutlik.

Valitud vastust tuleb ka põhjendada.

Täpsustage oma valitud vastust. Kirjutage, milliste tegevustega on teil probleeme ja miks.

Näiteid valdkonna tegevustest: söögi valmistamisel panni/poti tõstmine, poes esemete korvi asetamine, voodi ülestegemine, majapidamistegevused ja aiatööd jne.

tema meditsiinilised diagnoosid. Kuigi inimese enda hinnang oma tegevusvõimele on väga tähtis, peavad tema ütlist kinnitama ka terviseseisundid.

Taotlusele tuleb märkida andmed ka oma raviarstide (vähemalt ühe), samuti teiste spetsialistide (näiteks sotsiaaltöötaja, tegevusjuhendaja, isikliku abistaja, psühholoog jms) kohta, kes saavad vajaduse korral anda töövõime hindamiseks täiendavat infot inimese kohta.

3. samm: ekspertarsti hinnang

Töötukassa töötajad ei hinda inimeste töövõimet ise, vaid selle kohta tellitakse ekspertiarvamust vastava väljaõppe saanud ekspertarstilt, kes kaasab vajadusel teisi spetsialiste, nagu loogopet, eripedagoog, tegevusterapeut ja füsioterapeut.

Inimese tegevusvõimet hinnatakse uues süsteemis alati koos abivahendiga, mida ta oma terviseseisundi tõttu iga päev vajab ja kasutab või mille kasutamine tema tegevusvõimet parandaks.

Siit tulebki oluline vahe seise hindamissüsteemiga, sest abivahendiga või ilma selleta võib inimese tegevusvõime olla väga erinev. Abivahendid võivad olla ravi- ja meditsiiniseadmed (nt insuliini manusta-

mise seadmed) või igapäevast toimetulekut toetavad abivahendid (nt randmeortos, suhtlemiskommunikator, liikumis- ja nägemisabivahendid).

Kui taotlejal on objektiivsed põhjused, miks ta abivahendit ei kasuta või ei saa kasutada, hinnatakse tema tegevus- ja osalemissuhteid ilma abivahenditega. Ekspertarst saab siis ühtlasi inimesele soovitada, milliseid tema jaoks uusi abivahendeid ta võiks edaspidi kasutada. Ekspertarst kaalutleb inimese terviseseisundist tingitud tegevuspiiranguid, arvestab põhjuseks oleva haiguse kulgu ning inimese enda hinnangut oma võimekuse ja piirangutega kohanemise kohta.

Üldjuhul koostatakseki ekspertiarvamuse dokumentide põhjal. Kui aga inimese esitatud taotlusel ja e-tervises olevad andmed on vastuolulised või infot pole piisavalt, võib ekspertarst kutsuda inimese vastuvõtule, kuhu tuleb siis ka kindlasti minna.

Vastuvõtul ekspertarst vestleb inimesega, viib läbi tegevusvõime teste ja kaasab vajaduse

Näide eksperdiarvamuse kokkuvõttest

Taotlejal esineb raske piirang inimestevahelise suhtlemise valdkonnas, mille põhjusteks on meeleolulangus ja emotsionaalse tasakaalu kõikumine ning kaudsest kroonilisest haigusest, mis neid häireid võimendavad.

Tal on välistatud intensiivne suhtlemine võõrastega ja avalikud esinemised, konfliktsete situatsioonide lahendamine. Tema töövõime on osaliselt takistatud. Seisund on tõenäoliselt halvenev, kuid kahe aasta jooksul muutub töövõime tõenäoliselt vähe.

Sobib töötamine väikeses kollektiivis või individuaalselt. Ei sobi töö, mis on seotud intensiivse suhtlemisega ja/või nõuab võõraste inimestega suhtlemist (nt töö klientidega) või avalikku esinemist või tekitab vastuolusid. Vajab psühholoogilist nõustamist."

Töövõimet välistavad seisundid

Mõne väga raske diagnoosi ja haigusseisundi korral loetakse inimese töövõime automaatselt puudevaks. Sellisel juhul ei pea inimene täitma mahukaid küsimustikke ega läbima põhjalikku hindamist. Töövõime hinnatakse puudevaks, kui:

- inimesel on IV astme vähkkasvaja;
- ta saab dialüüsiravi või on juhitalvat hingamisel;
- tal on väljakujunenud dementsus;
- tal on raske või sügav vaimne alaareng;
- ta on püsivalt voodihaige.

Töövõimet välistava seisundi korral kontrollib ekspertarst terviseandmete põhjal vastava seisundi olemasolu ning koostab selle põhjal eksperdiarvamuse.

NB! Töövõimet välistavate seisundite loetelus ei ole mitmeid haigusi, mis võivad samuti põhjustada puuduvat töövõime, kuid millel võib olla väga erinevad väljendusvormid või staadiume ja mille korral puudub töövõime ei ole haiguse ilmselge väljendus.

korral hinnangu langetamiseks vajalikke erialaspetsialiste.

Hindamise tulemusena koostab ekspertarst inimese töövõime kohta kokkuvõtliku arvamuse, milles antakse hinnang inimese töövõime ulatusele, määratakse, mil määral inimese seisund võib muutuda, ning osalise või puuduvat töövõime eeldatav kestus koos põhjendusega.

Samas hinnangus annab ekspertarst ka soovitusi inimese jaoks sobivate töötingimuste ja töövõimet toetavate tegevuste (teenuste) kohta. Ekspertarsti hinnang on aluseks ka puude raskusastme tuvastamisel, juhul kui inimene taotleb töövõime hindamist ja puude tuvastamist üheaegselt.

4. samm: töövõime hindamise otsus

Ekspertiarvamuse põhjal teeb töötukassa otsuse inimese töövõime ulatuse kohta:

- inimene on töövõimeline – see tähendab, et tema töötamine ei ole terviseseisundist tulenevatel põhjustel takistatud;
- inimesel on osaline töövõime – sellisel juhul on töötamine terviseseisundi ja sellest tulenevate piirangute tõttu osaliselt takistatud;
- inimesel on puudub töövõime – see tähendab, et ta ei

ole terviseseisundi ja sellest tulenevate piirangute tõttu võimeline töötama.

Nagu ka praeguses süsteemis, kehtib töövõime hindamise otsus kuni viis aastat. See tähendab, et kui ekspertide hinnangul inimese terviseseisund eeldatavasti muutub, võib otsuse teha ka lühemaks ajaks, paludes inimesel tulla näiteks kahe aasta pärast uuele hindamisele. Eriti raske seisundi puhul võib otsuse teha ka vanaduspensionieani.

Otsus on võimalik vaidlustada, kui inimene tunneb, et tema töövõimet on hinnatud valesti.

5. samm: töövõimetoetuse maksimine

Kui inimese töövõime on hinnatud osaliseks või puudevaks, on talle tagatud ravikindlustus. Osalise või puuduvat töövõime korral on inimesel õigus hakata saama töövõimetoetust. Osalise töövõime puhul lisandub toetuse saamiseks kohustus olla aktiivne: otsida tööd, õppida, töötada või olla hoivatud muu tegevusega, mis annab õiguse töövõimetoetusele.

Vajadusel osutab töötukassa vähenenud töövõimega inimestele tööle saamiseks või tööalpsimiseks tööturteenuseid.

Nõustame töotsijaid ja tööandjaid kõigis maakondades

• **HIUMAA**
tel 462 2365
Põllu 17, 92414 Kärda
hiu@tootukassa.ee
Skype: tkhiu

• **RAPLAMAA**
tel 483 0140
Tallinna mnt 14,
79513 Rapla
rapla@tootukassa.ee
Skype: tkrapla

• **IDA-VIRUMAA**
idaviru@tootukassa.ee
• **Jõhvi büroo**
tel 332 1700
Rakvere 8, 41532 Jõhvi
Skype: tkjohvi

• **SAAREMAA**
tel 452 1880
Tallinna 16,
93819 Kuressaare
saare@tootukassa.ee
Skype: tksaare

• **Kiviõli büroo**
tel 332 1900
Uus 2, 43124 Kiviõli
Skype: tkkivioli

• **TALLINNA JA HARJUMAA**
tel 614 8650
Pärnu mnt 139/
Kohila 8, 11317 Tallinn
tallinn@tootukassa.ee

• **Sillamäe büroo**
tel 332 1910
Viru pst 6, 40232
Sillamäe
Skype: tkstillamäe

• **Tõnismäe büroo**
tel 614 7400
Endla 4, 10142 Tallinn
Skype: tktonismae

• **Jõgevamaa**
tel 776 6870
Suur 14, 48306 Jõgeva
jogeva@tootukassa.ee
Skype: tkjogeva

• **Tõnise büroo**
tel 614 8680
Pärnu mnt 139/
Kohila 8, 11317 Tallinn
Skype: tktondi

• **JÄRVAMAA**
tel 385 9160
Tallinna 18,
72711 Paide
jarva@tootukassa.ee
Skype: tkjarva

• **Tähesaju büroo**
tel 614 7460
Tähesaju tee 14,
13917 Tallinn
Skype: tktahesaju

• **LÄÄNEMAA**
tel 472 7075
Jaama 13, 90507
Haapsalu
laane@tootukassa.ee
Skype: tklaane

• **TARTUMAA**
tel 737 7100
Vaksali 17a,
50410 Tartu
tartu@tootukassa.ee
Skype: tktartumaa

• **LÄÄNE-VIRUMAA**
tel 326 0330
Fr R Kreutwaldi 5A,
44314 Rakvere
laaneviru@tootukassa.ee
Skype: tklaaneviru

• **VALGAMAA**
tel 766 6250
Vabaduse 26,
68204 Valga
valga@tootukassa.ee
Skype: tkvalga

• **PÕLVAMAA**
tel 799 0960
Kesk 42, 63308 Põlva
polva@tootukassa.ee
Skype: tkpolva

• **VILJANDIMAA**
tel 435 0050
Tallinna 19/21,
71013 Viljandi
viljandi@tootukassa.ee
Skype: tkviljandi

• **PÄRNUMAA**
tel 447 9300
Homniku 1, 80010
Pärnu
parnu@tootukassa.ee
Skype: tkparnu

• **VÖRUMAA**
tel 786 8750
Jüri 19a, 65620 Võru
voru@tootukassa.ee
Skype: tkvoru

- www.tootukassa.ee
- www.facebook.com/eesitootukassa
- Infotelefon 15501 (lauatelefonit tasuta)
- Skype'ilt infotelefonile: tootukassa

TEENUSTE ABIL TÖÖLE

Taksojuht, kel hobiks fotograafia

Laurus on 31-aastane mees, kellel on südamestimulaator. Ta on töötanud töstukijuhi ja laotöölisena, kuid südameprobleemide tõttu ei saanud ta neis ametites jätkata. Kuna Lauruse kirk on fotograafia, pöördus ta töötukassasse, et saada abi ettevõtjaks hakkamisel ja teha fotostudio. Töötuna vabatahtlikku tööd tehes käis ta pildistamas loomade varjupaiga asukaid. Laurus läbis ka ettevõtluskoolituse, kuid majanduslikel põhjustel tuli tal ettevõtjaks hakkamise asemel leida siiski töö, mis toetus leiva kiiremini lauale.

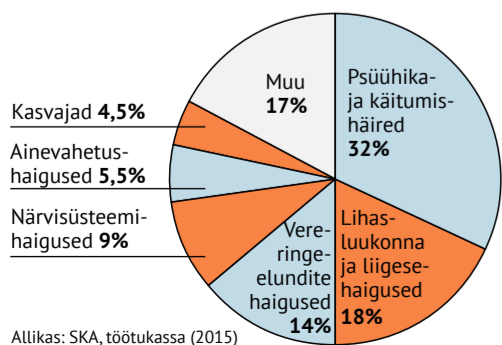
Nii jäigi talle silma tööpakkumine, kus otsiti taksojuhte. Laurus kandideeris ning taksoettevõtte positiivne suhtumine andis uut indu. Õnneks oli ka südamearstilt otsus positiivne: rütmihäired on kontrolli all ega sega autojuhina töötamist. Töötukassa toel läbis Laurus taksojuhtide ametikoolituse ja asutas teenuse pakkumiseks oma osahinguga. Taksojuhina tööle asudes täitus tema soov ettevõtjaks saada küll kavandatud veidi teisel moel, kuid Lauruse otsus on, et ta jätkab ka fotograafiaga ja avab kunagi kindlasti oma fotostudio.

Ränga õnnetuse järel uuesti tööle

Alvar on 30-aastane mees, kellel on raske trauma põhjustatud ajukahjustus. Veel hiljuti oli ta eduks ja heal järjel noor mees, aga õnnetuse tagajärjel sai temast vanematest sõltuv piiratud teo- võimega abivajaja. Õnneks tervis pikapeale stabiliseerus ja Alvaril tekkis soov end teostada.

Esialgu ei suutnud Alvar lahti lasta mõttest, et ta suudab ja oskab teha kõike, mida enne õnnetustki. Eneseusk ja motiveeritus on enamasti head omadused, kuid nüüd hakkas see Alvaril segama teostatavate eesmärkide seadmist. Ta vanemate ja töötukassa nõustajate hea koostöö aitas ka noormehel viimaks mõista, et ta ei saa jätkata varasemat tööd. Alustada tuli algusest. Alvarile tundus, et ta võiks tulevikus tegeleda turunduse ja müügitöoga. Nõustaja leidis suure kaubandusettevõtte, kes oli valmis võtma ta turundusvaldkonda tööpriktikale. Noormees oli praktikal tubli ja asjalik ning pärast praktika lõppu pakuti talle püsivat tööd. Alvari tööks on toodete pildistamine, fotode töötlemine ja e-poe haldamine.

MITTETÖÖTAVAD TÖÖVÕIMEPENSIONÄRID PÕHIDIAGNOOSI JÄRGI

Allikas: SKA, töötukassa (2015)

Töövõimetuspensioni asemele tuleb töövõimetoetus

Stanislav Moškov (Õhtuleht)

Esialgu hakkab töötukassa hindama vaid uusi tulijaid. Kõik tänased töövõimetuspensionärid jõuavad uude süsteemi aastaks 2020.

KAI SIPP
töötukassa töövõimetoetuse osakonnajuhataja

Kui töötukassa on hinnanud inimese töövõimet ja leidnud, et see on terisekahjustuse või puude tõttu vähenenud, on tal õigus saada töövõimetoetust.

Praegu saab tervisekahjustusega inimene töövõimetuspensioni, mille suurus sõltub töövõimekaotuse protsendist ja inimese senisest tööpanusest. Ka makstakse töövõimetuspensionäre üldse: aasta lõpuni määrab töötukassa töövõimetoetuseid vaid neile, kelle töövõimet hinnatakse esmakordselt.

2017. aasta algusest hakatakse töövõimetuspensionari asemel maksta töövõimetoetust kõigile neile, kellel jõuab kätte korvuhindamise aeg ja kes seetõttu läbivad töötukassas töövõime hindamise.

Kõik tänased töövõimetuspensionärid jõuavad uude töövõimetoetuse süsteemi aastaks 2020. Erandiks jäävad vaid need vähesed, kes on hinnatud töövõimetus tähtajatult – nemad jäävadki töövõimetuspensionari saajateks kuni vanaduspensionari ega täitmiseni, kui nad ei soovi uue süsteemiga liituda vabatahtlikult.

Toetatakse töövõimet

Töövõimetoetus on mõeldud selleks, et vähenenud töövõimega inimesel oleks sissetulek, kui ta ei suuda töötada, kui ta otsib tööd või ka töötab, kuid pole tervise tõttu tööturul tegutsesena võrdne vertetega.

Inimene, kellel töövõime puudub, saab toetust tingimusteta. Osalise töövõimega inimesel oodatakse, et ta on toetuse saamiseks aktiivne, näiteks töötab (töötamiseks loetakse teemul hulgas ka juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmeks olemist), on registreeritud töötuna ja otsib aktiivselt tööd,

Esmalt uued tulijad

Kuigi töövõimetoetuse seadus asub jõusse 1. juulist 2016, ei tähenda see, et kõik töövõimetus-

pensionid muudetakse töövõimetoetusteks. Esimese poole aasta jooksul ei puuduta uus süsteem praeguseid töövõimetuspensionäre üldse: aasta lõpuni määrab töötukassa töövõimetoetuseid vaid neile, kelle töövõimet hinnatakse esmakordselt.

2017. aasta algusest hakatakse töövõimetuspensionari asemel maksta töövõimetoetust kõigile neile, kellel jõuab kätte korvuhindamise aeg ja kes seetõttu läbivad töötukassas töövõime hindamise.

Kõik tänased töövõimetuspensionärid jõuavad uude töövõimetoetuse süsteemi aastaks 2020. Erandiks jäävad vaid need vähesed, kes on hinnatud töövõimetus tähtajatult – nemad jäävadki töövõimetuspensionari saajateks kuni vanaduspensionari ega täitmiseni, kui nad ei soovi uue süsteemiga liituda vabatahtlikult.

Toetatakse töövõimet

Töövõimetoetus on mõeldud selleks, et vähenenud töövõimega inimesel oleks sissetulek, kui ta ei suuda töötada, kui ta otsib tööd või ka töötab, kuid pole tervise tõttu tööturul tegutsesena võrdne vertetega.

Inimene, kellel töövõime puudub, saab toetust tingimusteta. Osalise töövõimega inimesel oodatakse, et ta on toetuse saamiseks aktiivne, näiteks töötab (töötamiseks loetakse teemul hulgas ka juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmeks olemist), on registreeritud töötuna ja otsib aktiivselt tööd,

Kellel on õigus töövõimetoetusele?

Töövõimetoetus on mõeldud vaid tööalastele ehk 16-aastastele ja vanematele inimestele kuni vanaduspensioniealiseks saamiseni. Selleks peab inimene olema:

- Eestis elav Eesti kodanik;
- elamisloa või elamisõiguse alusel Eestis elav välismaalane;
- Eestis viibiv rahvusvahelise kaitse saaja või varjupaiga taotleja, kellel on õigus Eestis töötada välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse alusel.

Töövõimetoetusele ei ole õigust, kui inimene saab:

- pensioni;
- abikaasatatu välisteenistuse seaduse või avaliku teenistuse seaduse alusel;
- vanaduspensionari ootel oleva päästeteenistuja toetust;
- prokuröri töövõimehüvitist.

omandab haridust, kasvatab alla kolmeaastast last, hooldab puudega inimest, viibib ajateenistuses, on tervisest tulenevatel põhjustel akadeemilisel puhusel vms (vt lisakastid).

Toetus sõltub töötasust

Töövõimetoetus hakkab tasapisi vähenema, kui inimese töötasu ületab teatud piiri. Tänavu on selleks piiriks 1012,5-eurone kuupalk.

Kui töövõimetoetust saav inimene on eelmisel kuul saanud palka sellest summast rohkem, hakkab töötukassa talle makstavat toetust vähendada. Vähenemine toimub arvestusega, et iga euro kohta, mille inimene on teeninud üle piirmäära, väheneb ta toetus 0,5 euro võrra.

Näiteks kui osalise töövõimega inimene teenis 1100 eurot, mis on 87,5 eurot üle piirmäära, väheneb tema toetus järgmisel kuul 43,75 eurot. See omakorda tähendab, et 192,3 euro andama pöhi-, kesk-, kutse- või kõrgharidust;

Teine tähtis piirmäär on see, millest alates inimene töövõimetoetust enam ei saa. Käesoleval aastal on see piir osalise töövõimega inimese jaoks 1397,1 eurot kuus, puuduva töövõimega inimese jaoks (kui ta siiski töötab ja teenib) 1687,5 eurot kuus.

Lisaks tasub teada, et töövõimetoetust vähendatakse ka siis, kui inimene saab samal eesmärgil makstavat toetust, pensioni või muud rahalist hüvitist välismaalt, samuti kui ta on saanud sama perioodi eest näiteks töötutoetust. Siis vähendatakse sama perioodi eest makstavat töövõimetoetust saadud muu toetuse summa võrra.

Toetus käsikäes kohustustega

Töötukassal on õigus osalise töövõimega inimesele töövõimetoetuse maksmine peatada või lõpetada, kui ta on registreeritud töötuna, kuid ei tule mõjuva põhjuseta kokkulepitud välisriigis, ent sellisel juhul maksab ülekanega seotud kulud inimene ise.

Kui töötuna registreeritud toetusesaaja on rikkunud kokkuleppeid mõjuva põhjuseta, võib töötukassa peatada toetuse maksmise esialgu kümneks päevaks.

Töövõimetoetuse maksmise võib peatada 30 päevaks, kui töötuna registreeritud toetusesaaja rikub kokkuleppeid teist korda ja jälle mõjuva põhjuseta.

Kolmandat korda mõjuva põhjuseta töötuna arveloleku seotud aktiivsusnõudeid rikku-

Toetus aktiivsuse eest

Osalise töövõimega inimene peab toetuse saamiseks täitma vähemalt üht neist tingimustest:

- töötama (töötamiseks loetaksa ka näiteks äriühingu juhatuse liikmeks olemist);
- tööd otsima ehk olema registreeritud töötu;
- õppima ehk omandama põhi-, kesk-, kutse- või kõrgharidust;
- kasvatama alla kolmeaastast last;
- hooldama raske või sügava puudega inimest;
- saama loometoetust loomeliidult;
- viibima ööpäevaringsel nõusolekuta erihool-dusteenusel;
- viibima tahtest olenevatul ravil või kandma muud asenduskaristust;
- viibima aja-, asendus- või reservteenistuses.

des inimese töötuna arvelolek lõpetatakse, millega seoses lõpeb ka töövõimetoetuse maksmine (toetuse maksmist ei lõpetata, kui inimene täidab samal ajal mõnda muud aktiivustingimust). Sellisel juhul jääb inimesel võimalus soovi korral end uuesti töötukassas arvele võtta, saada toetust ja tegutseda aktiivselt tööle saamise nimel.

Toetuse maksmine

Töövõimetoetus makstakse välja eelmise kalendrikuu eest jooksva kalendrikuu 10. kuupäevaks. See erineb töövõimetuspensionist, mida makstakse iga kuu alguses jooksva kuu eest.

Nii nagu töövõimetuspensionist makstakse ka töövõimetoetust vastavalt inimese soovile kas ta enda või kellegi teise arvelduskontole Eestis. Toetust võidakse maksta ka inimese arvelduskontole välisriigis, ent sellisel juhul maksab ülekanega seotud kulud inimene ise.

Lisaks makstakse töövõimetoetust posti teel kojukandena inimese kulul või põhjendatud taotluse korral töötukassa kulul (sügava puudega isikutele, kellel on liikumistakistus või kes elavad hjaasustusalal ja kellele pangateenus on raskesti kättesaadav).

Kui soovitakse kojukannet töötukassa kulul, tuleb taotlemisel ära näidata ka alternatiivne makseviis juhuks, kui kojukannet töötukassa kulul ei võimaldata.

Õigus abile, kohustus tööd otsida

KERSTIN HOLLAND
töötukassa teenuste osakonna juhataja

Töötukassa aitab kõigil soovijail leida tööd. Töötut või töötusijana registreeritud inimene saab endale isikliku nõustaja, kes toetab tema tööotsinguid – aitab leida sobivaid tööpakkumisi, täiendada töötusimise ja tööle kandideerimise oskusi, lahendada tekkinud probleeme.

Töötukassa pakub erinevaid tööle saamist toetavaid teenuseid vastavalt iga inimese vajadustele. Näiteks kui töö leidmiseks on vaja täiendada erialaoskusi või õppida selgeks uus amet, saab töötukassa võimaldada koolitust või tööpriktikat.

Nõustaja koostab koos inimesega töötusimiskava, kus on kirjas ta tööalased oskused ja kogemused ning töösoovid. Samuti see, mis soodustab ja mis takistab töö leidmist.

Kavas lepatakse kokku tegevused ja nõustajaga kohtumise või ühenduse võtmise aeg. Igal nõustamisel, olgu see silmast silma kohtumine, telefoni teel või iseteeninduse kaudu pöördumine, vaadatakse, kuidas tööotsingud seni on läinud, ja vajadusel lepatakse kokku täiendavaid tegevusi.

Õigus töötukassa abile (rahaliste toetustele ja teenustele) käib käsikäes kohustustega ehk aktiivsusnõuetega, milleks on kokkulepitud ajal ja viisil nõustamisel osalemine, töö leidmiseks kokku lepitud tegevuste täitmine või teenustel osalemine, sobiva tööpakkumise vastuvõtmine. Teisisõnu, töötukassa ootab kõigilt oma klientidelt, et nad otsiksid aktiivselt tööd ning teeksid jõukohaseid pingutusi tööle saamiseks.

Rõhk on siinjuures sõnal „jõukohasus“, sest see, millised tegevused on vajalikud ning jõukohased ühele kliendile, ei

« Kui inimene ei saa kokkulepitud nõustamisel või teenusel osaleda, siis on oluline meid sellest võimalikult kohe teavitada.

Kes otsib, sellel on palju suuremad võimalused sobiv töö ka leida. Töötukassa ülesanne on sellele igati kaasa aidata.

pruugi olla samad teisele. Kindel on aga see, et töö leidmise väljajaated on märgatavalt suuremad, kui tööd otsida.

Tuleb olla aktiivne

Aktiivsusnõuete mõte ongi suunata meie kliente keskenduma tööotsingutele, sest vaid nii on võimalik leida endale sobiv töö. Eesmärk on motiveerida ja toetada tööotsinguid, mitte karistada abist ilmajätmisega.

Töövõimereformiga tekib kohustus tööd otsida osalise töövõimega inimestel, kes taotlevad töövõimetoetust. Seda juhul, kui nad juba ei tööta, õpi ega ole hõivatud muu aktiivse tegevusega (nt laste kasvatamine, pereliikme hooldamine).

Osalise töövõimega inimestelt, kes otsivad töötukassa abiga tööd, ootame sarnaselt kõigi teiste klientidega:

- töötusimiskavas kokku lepitud tegevustes ja teenustes osalemist. Meie vastutada on, et need tegevused oleksid jõukohased ja aitaksid iga inimest tööle lähemale;
- kokkulepitud ajal nõustamisel osalemist. Seejuures võib nõustamine toimuda ka telefoni teel või töötukassa portaali iseteeninduse vahendusel, kui töötukassasse vastuvõtule tulemine on raskendatud terviseisundist või puude tõttu.

Seega kui inimene ei saa kokkulepitud nõustamisel või teenusel osaleda, siis on oluline meid sellest võimalikult kohe teavitada. Kindlasti arvestatakse seejuures alati inimese erivajadustega (näiteks kui ei saanud tulla nõustamiseks, sest tervis halvenes; isiklik abistaja jäi tulemata; puude või haiguse tõttu on raskusi asjade meelepidamisega jms).

TEENUSTE ABIL TÖÖLE

Abivahend aitab edasi töötada

Kuulmispuudega Peeter töötab kokana. Ajapikku, töökoormuse kasvades ja vastutuse suurenedes, tekkisid aga töötamisel takistused. Kokal on vaja töötada kuumas köögis, aga seda ei saa teha, kui ei taju ahju helisid. Peeter pöördus töötukassasse, et lahendust leida. Esmapäilgundus asis lihtne – on helisid muundavad saatjad, mis annavad vibeerides vastuvõtjasse signaali edasi anda. Siin tuli appi töötukassa, kes soetas vajalikku abivahendi tööandjale kuuluva ahju täiustamiseks. Tööandja ja töötukassa koostöös leiti tehnilistele üksik-asjadele lahendused ning Peeter saab kokana edasi töötada ja tööalastelt areneda.

Igaühe jaoks on lahendus

Mehis on 34-aastane skisofaaktiivsete häiretega mees. Ta on rahulik ja sõbralik, kuid peab tihti arsti külastama või haiglas olemas. Mehis kasvatatakse üksinda alaealist last ja saab seetõttu töötada oma kodulinnas. Muret teevad ka võlad, mistõttu suunas töötukassa ta võlanõustamisele. Mehis kodulinnas otsiti puhastusteenindajaid. Kuna Mehis ise oli ebakindel, läks töötukassa nõustaja temaga töövõimetoetuse kaasa. Tööandja oli valmis Mehis tööle võtma, kuid mees ise oli esialgu kahtlev. Töötukassa pakkus välja tööpraktika, mille käigus selguski, et Mehis õpib kiiresti, kuid vajab pidevat juhendamist. Tööandja kirjeldas teda väga kohusetundliku praktikandina, kes on küll liigutustes veidi aeglane, aga saab õige juhendamise toel kõige

hakkama. Koos tööandjaga jõuti järeldusele, et Mehis vajab töötamisel tugisõiku abi. Praegu töötabki Mehis tugisõikuga, tööandjale maksab töötukassa palgatoetust.

Kaitstud töö annab uue võimaluse

Matthias on 28-aastane noormees, kellel on raske õnnetuse tagajärjel vasaku silma protees, samuti ei liigu ta vasak jalg ega käsi. Oma senist tööd betoonija ja metallkonstruktsioonide valmistajana ta enam teha ei saa. Et leida Matthiasele sobivat tööd, suhtles töötukassa nõustaja Matthiasega perearstiga ning suunas Matthiasega Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskusesse HAMET-testi (töövõimekuuse hindamise ja töövõime arendamise test) tegema.

Testi tulemusena selgus, et noormees on aktiivne, hoolikas ja tähelepanelik ning tema motivatsioon tööd teha on suur. Kuna ta saab täielikult kasutada vaid üht kätt, oleksid käelistsu osavust nõudvad tegevused talle mõeldisid keerulised. Noormees läks proovitööle Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskusesse ja töötab nüüd sealse kaitstud töötoas.

TEENUSTE ABIL TÖÖLE

Töö kahele inimesele

Töötukassa poole pöördus vallavalitsuse sotsiaaltöötaja, kes oli mures koduvalla inimese töötamise jätkamise pärast. Nimelt oli Sirjel vähenenud töövõime tõttu keeruline täita oma tööülesandeid kogukonna kalmistul. Vald oli proovinud oma jõududega teda juhendada, kuid tulemusteta, ja nii tekkis küsimus, kas tal on üldse võimalik töötamist jätkata. Sotsiaaltöötaja, klienti ja töötukassa koostöös leiti samast vallast inimese, kes otsis parajasti tööd ja oli valmis töötama Sirje tugisikuna. Tema ülesandeks sai toetada tööülesannete kinnistamist ja tagada järjepidevus. Koostöö tulemusena sai üks inimene oma tööd jätkata ja teine inimene leidis töid.

Tugisik aitab konflikte vältida

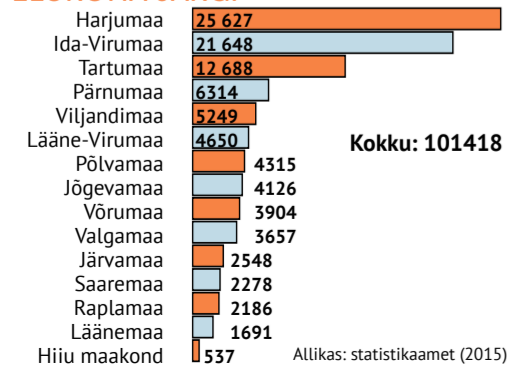
Galina on vähenenud töövõimega vanem naine, kes ei valda eesti keelt. Töötukassasse tulles oli naise sooviks leida tööd valvurina, sest tal on olemas valvekoer, keda ta väga hoiab ja armastab ning kellega koos saaks olla tööandjatele kasulik.

Kuna Galina oli olnud kaua töötaja ja tööharmumus oli seetõttu kadunud, soovitas nõustaja tal osaleda tööhajutusel. Seal selgus Galina eripära: nimelt harjub ta kollektiiviga raskelt. Nii tekkisid ka tööhajutusel konfliktid olukorrad, kuid naine ise neid ei tunistanud. Töötukassa pakus Galinale psühholoogilist nõustamist, mis parandas ta suhtlemisoskust. Pärast tööhajutuse lõppemist tahtis Galina proovida midagi oma kätega teha ja läks tööpäevale puidutöölemisettevõttesse. Praktika jooksul omandas ta vajalikud oskused, kuid kollektiivis tegutsemine oli jätkuvalt keeruline. Seetõttu asus Galina ettevõttesse tööle tugisiku toel.

Toetus aitab tööle jõuda

Merike töötab assistendina. Ta on juba 15 aastat põdenud *sclerosis multiplex'i*. Kui ta tööle asus, kasutas ta ühistransporti, aja mõeldes ei olnud see enam võimalik. Tööle jõudmiseks pidi ta sõitma mitme bussiga. Sageli oli aga tervis sedavõrd halb, et töölesõit käis üle jöu. Samuti ei suutnud ta enam pikki vahemaid jalgsi käia. Merike soetas sõiduauto, mille lasi oma verisele kohandada. Merikese töökoht asub kodust 14 kilomeetri kaugusel. Selleks, et Merike saaks töötamist jätkata, otsustas töötukassa tulla appi ja maksta Merikesele töөлöösiõidu toetust, et talle vähemalt osaliselt tööl käimisega seotud lisakulusid hüvitada.

TÖÖVÕIMETUSPENSIONÄRID ELUKOHA JÄRGI

Tähtis on inimene, mitte tema puue

Töötukassa Tõnismäe büroo töötab vähenenud töövõimega inimeste juhtumikorraldaja ametis Tom Rüütel, kes on ise erivajadusega inimene. Ta võitis tiheda konkursi ja nüüd ei jõua kolleegid teda ära kiita.

Tom vajab kõrvalabi kõigis toimingutes, mis eeldavad kätega tegutsemist, sest oma käsi ei saa ta üldse kasutada. Ka liikumiseks peab ta teistest inimestest üksjagu rohkem vaeva nägema, aga sellega on mees nii harjunud, et ei pane lisavaeva enam täheleegi.

Koos Tom Rüütliga kandideeris mullu sügisel juhtumikorraldaja kohale töötukassa Tõnismäe büroosse ligi 40 inimest. Pooled neist kutsuti vestlusele ning neist omakorda viis said edasi rühmatööle, kus testiti ametikohale sobivust. „Seal selguski, et Tom on sellesse ametisse nagu loodud,“ meenutab Tomi nüüdne ülemus, töötukassa Tallinna ja Harjumaa osakonna juhataja Siim Sarapuu. „Üks meie oma töötaja oli kehastunud n-ö läbinisti pettunud erivajadustega töötajaks ja maudkui kurtis: nagunii ma tööle ei saa, mul on ju puue! Aga Tom, kes oli kehastunud nõustajaks, julgustas teda: kuidas ei saa, näe, mina ju sain!“ kirjeldab ta sügisest juhtumikorraldajate kursust.

Sarapuu rõhutab, et tööle võetakse inimese ikkagi selleks, et asutusele vajalik töö saaks tehtud. Maksavad haridus, kompetentsus ja isiksuseomadused, motiveeritus, valmisolek õppida ning koostööd teha. Tomi puhul on tähtis koht ka ta haridusel – tal seisab ees Tallinna Ülikoolis sotsiaaltöö magistrikraadi kaitsmine.

„Kui parimal kandidaadil juhtuvad olema erivajadused, ei jää ta nende pärast mingil juhul töökoost ilma. Samas ei palka

me ühtki inimest üksnes sellepärast, et tal on puue. See oleks ju absurd! Ja oleks ka ülekohtune asutuse, teiste töötajate, aga ka sellesama puudega inimese suhtes, kes lõpuks ikkagi tööga hakkama ei saaks ja peaks võib-olla kogema järjekordset traumeerivat läbikukkumist,“ arutleb Siim Sarapuu.

Vajalikud kohandused

Kui valik oli tehtud, hakati vaatama, missuguseid kohandusi on Tomil töötamiseks vaja. Samuti oli vaja läbi mõelda, kuidas tagada talle tööpäeva jooksul kõrvalabi olukorades, kus ta üksinda ei saa hakkama.

Sarapuu nendib, et tegelikult osutus Tomi abivajadus oluliselt väiksemaks, kui esialgu arvati. Tema arvuti tuli välja vahetada sülearvuti vastu, lauatelefon ning neist omakorda viis said edasi rühmatööle, kus testiti ametikohale sobivust. „Seal selguski, et Tom on sellesse ametisse nagu loodud,“ meenutab Tomi nüüdne ülemus, töötukassa Tallinna ja Harjumaa osakonna juhataja Siim Sarapuu. „Üks meie oma töötaja oli kehastunud n-ö läbinisti pettunud erivajadustega töötajaks ja maudkui kurtis: nagunii ma tööle ei saa, mul on ju puue! Aga Tom, kes oli kehastunud nõustajaks, julgustas teda: kuidas ei saa, näe, mina ju sain!“ kirjeldab ta sügisest juhtumikorraldajate kursust.

„Tavaliselt panebki paberi printerisse ja võtab printitud dokumendi sealt välja nõustamisel olev klient ise,“ võtab Tom Rüütel jutujärje üle, „aga kui ka tema seda teha ei saa, siis ajan ise kas või hammastega asja ära. Ja kindlasti on minu jaoks väga oluline see, et töötukassa maksab lisaraha kaastöötajale, kes mind tööl olles vajadusel abistavad.“

Tom seletab, et lisaks mõnele teisele toimingule, näiteks kaustade tõstmine jms, läheb tal kõrvalabi kindlasti vaja ka söömise juures ja tualetis käies. Külmema ilmaga tuleb talle ka jope selga panna, jne. Kui ta töötukassasse tööle tuli, siis esialgu ta lihtsalt palus selliste toimingute puhul mõne lähema kolleegi abi. „Muidugi nõustuksid nad mind siiaamaani abistama niisama, tasu saamata, aga tegelikult on ju see ka töö ja ka mul on kolleegilt palju mugavam abi vastu võtta, kui see on

Tom Rüütel ei usu, et tänapäeval oleks Eestis veel tööandjaid, kes heast töötajast puude pärast loobuks.

vormistatud kui osa tema tööst,“ lausub Tom.

Abistaja töökoht

Ta räägib, et esialgu proovis ta saada töö juurde isikliku abistaja teenust Tallinna linnalt, kuna seaduse järgi peakski abistaja andma omavalitsus. Kuna ta vajab aga abistajat ka väljaspool tööaega ja linna antava teenuse mahul on piirid, siis see plaan ei õnnestunud.

«Tom meelest on eriti tore see, et need, kes praegu töötukassasse tulevad, ei tee seda veel töövõimereformi sunnil, vaid lihtsalt soovist oma eluga edasi minna.

meelest on vastupidi – ta ise on kolleegidelt palju juurde õppinud. Töötukassa on pakkunud ju spetsiaalseid teenuseid puute ja krooniliste terviseprobleemidega inimestele juba aastaid ja selle aja jooksul on kõik juhtumikorraldajad kokku puutunud paljude erivajadustega inimestega.

Siim Sarapuu arvates aga annab Tom erakordse isiksusena kõigile kolleegidele energiat juurde. „Kogu töötukassa meeskond koosneb missioonitundega inimestest. Võiks isegi öelda, et meil siin töötavad lausa inimeste inimesed. Ja Tom sobitub ideaalselt meie sekka!“ ütleb ta.

Rikastav kogemus

Mõlema mehe meelest on väga hea, et kuust kuusse saabub töötukassasse nõu küsima järjest rohkem puudega inimesi. Tomi meelest on eriti tore see, et need, kes praegu tulevad, ei tee ju seda veel töövõimereformi sunnil, vaid lihtsalt soovist oma eluga edasi minna ja ühiskonnas kaasa lüüa.

„Tööd otsida on palju lihtsam, kui teed seda vabatahtlikult. Lihtsalt tahad, viitsid ja üritadki! Nii on asjal hea minek sees. Kapsasupp maitseb ka hoopis paremini, kui oled selle menüüst ise välja valinud, mitte et sind sunnitakse seda süüa,“ leiab ta.

Siim Sarapuu meelest on Tomi üks pluss puuetega inimestega töötamisel veel see, et väga sageli saab ta aidata nõustatavat isiklike kogemuste pinnalt. Töötukassal on ka eraldi kogemustõustamise teenus, mida ostetakse sisse, aga kui keegi töötajaist teeb seda „käigu pealt“, on veel parem.

Tom ise ütleb, et püüab isiklike kogemustest kõneldes süüsi olla pigem ettevaatlik. Olukorrad ja inimeste seisundid on nii erinevad, et vahel võib ennast eeskujuks tuues ka mööda panna.

„See võib kõlada vastikult, kui keegi targutama hakkab. Mõned väiksed ölekõrred olen siin-seal küll välja pakkunud ja öelnud, et näe, mina sain sellest või teisest abi jne. Aga kindlasti katsun suunata nõustamisele tulnud inimeste mõtteid puuetest ja erivajadustest just eemale. Tööd otsides pole keegi kaitsnud halbade kogemuste ega äraütlemiste eest, olgu tal puue või mitte. Aga olen tähele pannud, et erivajadustega inimesed kipuvad kandideerimisel saadud järjekordest „ei“ tähendust kümnekorristama. Neile on see alati veel valusam. Ja mis eriti halb – äraütlemist kaldutakse üksüheselt seostama oma puudega, kuigi see ei pruugi alati olla põhjus, miks tööd ei saadud,“ ütleb Tom Rüütel.

Küsimuse peale, kas „käeta“ inimese kõrval töötamine on mingil moel avardanud ka kolleegide maailmapilti puuetega inimestest, kehitab Tom hetkelise mõttepausi järel õlgu. Tema

Kui meeskonnaga liitub erivajadusega töötaja

KÜLLIKI BODE, töötukassa teenuste peaspetsialist

Erivajadus võib tähendada, et inimene ei ole alati valmis töötama täistööajaga, tema töökohta tuleb kohandada või ta vajab põhjalikumalt juhendamist või tugisiku abi. Sama oluline on, et ka tulevased kolleegid teaksid, kuidas uue kolleegi eripäradesse suhtuda, et mitte ka üle pingutada.

Tegelikkuses võib nägemispuudega kolleegilt rahulikult küsida: „Ma saatsin sulle e-kirja, kas sa nägid?“ või ratastoolis oleva töökaaslase juuresolekul ebalemata rääkida *stand-up*-koosolekut.

Uue kolleegi käest, kellel on mõni tervisest tulenev eripära, tasuks kõigepealt küsida, kuidas on temaga kõige parem suhelda, et ta end kollektiivis hästi tunneks. Näiteks oli viipekeelne kurt mees tööle asumise valgusreklaami tootvase firmasse ja tulevased töökaaslased olid ebakindlad, sest keegi neist ei osanud viipekeelt ega teadnud, kuidas temaga suhelda.

Kollektiivi nõustamisel küsiti minult: „Kas me talle tere võime öelda ja kuidas me seda teeme?“ „Kuidas me temaga suhtleme, kui me viipekeelt ei oska?“, „Kas ta suu pealt tuleb öskab?“. Mehe endaga rääkides selgus, et talle meeldib suhelda SMS-ide ja e-posti teel ja ta vastab neile kiiresti. Samuti selgus, et ta pole suhtlemisvalmis, mistõttu ta tööväliselt üritustel osaleda ei soovi ning kollektiiv ei pea muretsema, kuidas teda aktiivselt kaasata.

Rääkisin mehe soovidest ülejäänud meeskonnaga ja asjatud hirmud olidki maha võetud. Ei märkagi enam

Vähenenud töövõimega inimese väärtus spetsialistina ei sõltu tema tervislikust seisundist ja ta võib olla hinnatud kolleeg ja hea töötaja.

Iga erivajadustega töötaja on eelkõige inimene nagu kõik teisedki.

AS Sanatoorium Tervises on juba aastaid töötanud nägemispuudega massöör, keda kliendid väga hindavad. Personali juht Virge Grant ütleb: töötaja on niivõrd hästi kohanev, et kollektiiv enam ei märkagi, et tegemist on sügava nägemispuudega inimesega. Töökaaslased hindavad teda väga ega mäleta, et alguses tuli neil talle õpetada töökabinetti minekut. Tõsi küll, kuna Tervise koridorid on pikad, abistavad kolleegid teda tänaseni sööklaasse minukul.

Tööandjad ütlevad, et neid motiveerib vähenenud töövõimega inimesi palkama eelkõige see, kui inimene ise tahab tööd teha. Riigi toetus tööandjale pole tegelikult eesmärk omaette. Kui leitakse meeskonda sobiv töötaja, ollakse valmis teda ka palkama.

HKScan Estonia personali direktori Mare Pohla-Tiisleri sõnul töötab nende ettevõttes mitu kuulmispuudega inimest. Nende puue töötamist ei sega, tegemist on lojaalsete ja kohusetundlike töötajatega. Sarnase puudega inimestele meeldib üheskoos töötada muu hulgas

ka seetõttu, et nad saavad siis töö ajal omavahel viipekeelse suhelda.

Koolitusest on kasu

Muidugi ei lähe uue inimese kollektiivi sulandamine alati valutult ja teadmatusest teha ke vahel ka vigu.

Näiteks oli ühe asutuse juht hädas vaimupuudega töötajaga, kes temasse liialt kiindus. Juht ei osanud seada selgeid piire, püüdis olla empaatiline ja mõistev. Samas tundis ta, et selle töötajaga tegelemine võtab liiga palju aega ja energiat. Nõustamisel sai ta juhiseid, kuidas oma aega ja tervist säästa ning seada vajalikud piirid, et mõeldud saaksid tegeleda eelkõige tööülesannetega.

Ajal, mil töökäest on suur puudus, on erivajadustega inimeste värbamine ja nende töötamise toetamine igati kasulik nii ettevõtjatele kui ka ühiskonnale tervikuna. Lihtsalt tuleb leida igale inimesele sobiv töö, töökoormus, kohandada keskkond jms. Mitte keegi meist, ei terve aga puudega inimene, ei tahta töötada ebabiohvates tingimustes ja teha ebameeldivat tööd.

Töötukassa aitab ettevõtete korraldada koolitust, et tööandja õpiks, kuidas kuulmis-, nägemis-, liikumis- või vaimupuudega ning psüühilise erivajadusega töötajat toetada. Koolitajateks on erivajadustega inimesed ise või nende tugisikud. On selgunud, et selline koolitus valmistab tööandjateks erivajadustega inimeste värbamiseks ja vähendab oluliselt kolleegide hirmu, mis on sageli tingitud teadmatusest.

TEENUSTE ABIL TÖÖLE

Nõustaja abiga ennast tundma

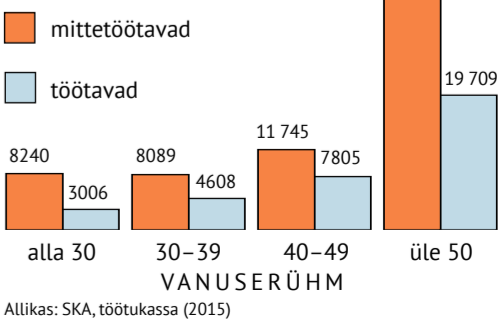
Tiiu on 32-aastane kõrgharidusega naine, kelle huvialad on käsitöö ja kunst. Ta otsib tööd, kuid terviseprobleemide tõttu ei sobi talle täiskõrre ja rutiin. Tiiul oli raske otsustada, milline amet talle sobiks, arvestades tema olukorda ja huvialasid. Õige valiku tegemiseks ja oma võimetest parema ülevaate saamiseks pöördus ta kogemustöötajate poole. Nõustaja aitas Tiiul oma terviseseisundit paremini teadvustada ning tugevad küljed üles leida. Nõustamise käigus tekkis ka mõtteid, mis valdkonnas naine võiks tööd otsida, kuidas üldse edasi tegutseda ning kuidas tulevikus tööle kandideerides oma tugevaid külgi tööandjale esitleda.

Rehabilitatsioon teeb iseseisvamaks

Tanel on 35-aastane mees, kes töötab poes letitöölise. Tal on psüühikahäire, mistõttu tal on raske luua uusi kontakte ja hoida olemasolevaid. Tema tervis on ebastabiilne ja ta vajab nõu, kuidas säilitada emotsionaalselt tasakaalu. Igapäevaelus toetavad teda vanemad, kuid eesmärk on, et Tanel saaks ka iseseisvalt hakkama. Tanel ise soovib praegust tööd säilitada ja iseseisvam olla.

Et ta ei kaotaks erivajaduste tõttu tööd, suunas töötukassa ta tööalase rehabilitatsiooni teenusele. Rehabilitatsiooni on kaasatud psühhiaatriarõde, tegevusterapeut, sotsiaaltöötaja ja psühholoog. Rehabilitatsiooni on kaks suunda: üks keskendub tervise eest hoolitsemisele ja teine on seotud psühholoogilise tasakaalu saavutamisega. Kuna Tanel satub kergesti konfliktidesse, on eesmärk õpetada teda hoidma suhteid (eelkõige lähedastega) ning selleks teatakse suhtlemis- ja arendamist, juhendatakse otsuste ja valikute tegemisel. Rehabilitatsiooniga püütakse parandada ka Taneli oskusi saada hakkama igapäevaelu toimingutega, näiteks rahaasjade korraldamise, toiduvalmistamise ning kodu ja enda puhuse eest hoolitsemise.

TÖÖTAVAD JA MITTETÖÖTAVAD TÖÖVÕIMETUSPENSIONÄRID VANUSE JÄRGI

Teet Malsroos (Õhtuleht)

Töövahenduskonsultandina töötav Helin Vals pole oma erilise kasvu tõttu ühestki eesmärgist loobunud.

Kutsu MOBI oma kooli!

Töötukassa aitab kaasa, et noored leiaksid tööturule viiva teeotsa üles juba koolipingis.

Eelmisel aastal viidi tööelu tutvustavaid töötube läbi peamiselt üldhariduskoolide noortele. Sellest aastast korraldame lisaks mobiilset nõustamist ehk MOBI-t ka puude ja tervisehäirega noortele, kes on lõpetamas kutse- või kõrgkooli.

Meie eesmärk on luua kõigile noortele võrdsed võimalused koolist tööle siirdumisel. MOBI-ga tuleb töötukassa tööeluteemade tutvustamiseks Eesti erinevatesse paikadesse kohapeale: noortele jagatakse tööeluks vajalikku teavet, viiakse läbi nõustamist ja innustatakse neid tegutsema oma tervisehäirega seotud raskustest hoolimata.

Näiteks oleme sel aastal juba kohtunud noortega Harjumaal, Saaremaal, Võrus ja Põlvas. Kohutumised paljudes Eesti paikades seisavad veel ees. Hiljuti Võrumaa Kutsehariduskeskuses toimunud MOBI seminaril „Oleme teel – kooli, tööle” osales 83 noort, kellest erivajadusega noori oli ligi 50.

Noortega jagas teiste esinejate kõrval oma kogemust töötukassa Põlvamaa osakonna töövahenduskonsultant Helin Vals, kes hoolimata oma pikkusest (1 m ja 10 cm) saab töoga igati hästi hakkama, juhivad iga päev autot ning unistab ka tsikilooast.

Kui te soovite MOBI-t kutsuda oma kooli, andke sellest teada meie maakondlikele osakondadele.

Eesti Töötukassa

Töötukassa maakondlike esinduste kontaktandmed leiab kodulehelt www.tootukassa.ee, teavet saab ka infotelefonilt 15 501.

Koostöö puuetega inimestega on olnud rikastav kogemus

Peagi saavad kõik töötukassa esindused üle Eesti puuetega inimestele täielikult ligipääsetavaks. Et ka töötukassal endal tuli selleks palju õppida, viidi kõigepealt koostöö erivajadustega inimestega ellu katseprojekt Tallinnas Lillekülas.

2014. aasta lõpus valminud töötukassa Tallinna Lilleküla esindus on nägemis-, kuulmis- ja liikumispuudega inimeste ligipääsetavuse kohalt kindlasti üks paremaid näiteid kogu Eestis. Töötukassa haldusosakonna juhataja Tarmo Peeduli ja maja valmimisel kaasa löönud sisekujundaja, sisearhitekt Ivo Rannaste on saavutusega rahul ja valmis jagama oma meeskonna kogemusi ka teistele ettevõtetele, kes sooviksid ajaga kaasas käia.

„Töötukassa jaoks pole Lilleküla enam sugugi ainus ligipääsetav büroo,” täpsustab Tarmo Peeduli. „Mitmed meie esindustest on praeguseks ligipääsetavalt juba enam-vähem sama heas seisus ning oleme seadnud eesmärgiks, et hiljemalt 1. oktoobriks saavad kõigis meie büroodes vajalikud kohandused tehtud.”

Peeduli ja Rannaste sõnul oli Lilleküla büroo väljaehitamine aga selles mõttes küll täiesti eriline, et seal seatigi sihiks kontseptuaalsete lahenduste väljatöötamine, mida siis edaspidi saaks kasutada ka mujal. Algusest peale olid kõigi erisuste ja kohanduste planeerimise ja väljaehitamise juures abiks puuetega inimestest eksperdid mittetulundusühingust Ligipääsetavuse Foorum.

Kaasake inimesi endid!

„Kui me nüüd peaksime mõnele teisele asutusele andma nõu ruumide ligipääsetavaks muutmise asjus, siis number üks ongi kindlasti erivajadustega inimeste kaasamine. Ehitusnormid ja eeskirjad on asja teoreetiline külg, kui aga nägemispuudega inimene või ratastoolis liikuja katsetab ikka ise ukse avamist ja punktist A punkti B liikumise võimalikkust või nõus-

Tarmo Peeduli ja Ivo Rannaste tunnistavad, et ligipääsetava hooneraajamine oli lihtsam, kui esialgu arvata võis.

Nii kirjutatakse „Eesti Töötukassa” punktikirjas.

tamislaua kõrguse sobivust, on asi kindel,” on mehed ühel nõul. Ivo Rannaste lisab, et väga paljud ligipääsetavuse elemendid mahuvad tegelikult mõiste „universaalsisain” alla.

Avarad ja õhuküllased ruumid, rahulik taustamuusika, käsipuu trepi mõlemas küljes, üli-suure kirjaga numbrid kabinetide ustel – see on mugav igaühele. Mõnele erivajadusega inimesele võib see olla toimetulekuks aga möödapääsmatult vajalik, teisiti ta lihtsalt ei saakski oma asju aetud.

Samas ei ole asjad ka alati nii lihtsad ja kaaluda tuleb korraga mitut aspekti. „Mõni kohandus võib jälle kellelegi olla hoopis lisatakistus. Näiteks nägemispuudega inimestele mõeldud juhtliist põrandal võib olla väikseks probleemiks liikumistakistusega inimesele, kes kõnnib jalgu põrandat pidi libistades,” toob Rannaste näite. Ta lisab, et ka ruumide koristamise teevad need liistud paraku keerukamaks ja

sed peab arvestama koristustööd planeerides. „Tähtis on leida kompromiss erinevate vajaduste vahel. Ka esteetilises mõttes peab kujundus igal juhul hea välja nägema,” selgitab ta.

„Kuidas kõik need lahendused tegelikkuses tööle hakavad, näeme paari kuu pärast, kui töövõimereform hakkab tooma meie juurde senisest arvukamalt erivajadustega inimesi,” jätkab Tarmo Peeduli.

Suured ootused

„Näiteks ehitasime Lilleküla büroos välja spetsiaalsed boksid suurema privaatsuse vajadusega inimeste teenindamiseks. Need on eest suletud, inimene siseneb boksi, paneb ukse kinni ja saab nõustajaga segamatult silmast silma vestelda. Samas on boksid tagantpoolt avatud, teatav liikumine teenindaja selja taga ikkagi toimub, nii et päris suletud ruumi oludes ka ei olda. Lahenduse plussiks on see, et mitu klienditeenindajat saa-

vad kasutada üht ja sama kontoritehnikat, vajadusel hõlpsalt üksteisega konsulteerida ning teenindajal on ka äärmusliku olukorra tekkides võimalus ruumist lahkuda,” kirjeldab ta.

„Kuidas selline ruumilahendus meie erivajadustega klientidele sobib, selgub lõplikult alles praktilise töö käigus. Kui ilmneb, et midagi on vaja ringi teha, oleme ka selleks valmis,” lubab Peeduli.

Mõlemad mehed kinnitavad, et kohanduste teostegemine koostöös puuetega inimestega on nende jaoks olnud silmi avav kogemus. Kummalgi neist ei ole oma lähedaste seas erivajadustega inimesi ja isiklikult polnud nad varem ühegi puudega inimesega suhelnud.

„Mina avastasin selle töö käigus enda jaoks täiesti uue maailma,” tunnistab Ivo Rannaste. „Ei oleks osanud arvatagi, et neid erisusi ja erivajadusi on nii palju ja et need võivad olla nii erinevad. Samas on imeline, kui hästi nad kõik oma puuetest ja takistustest hoolimata hakkama saavad!” jagab ta puudega inimestele tunnustust.

„Ning kui vähenõudlikud nad tegelikult on! Pigem ikka alustavad probleemide lahendamist sellest küljest, et mida nad ise saaksid teisiti või paremini teha, kui et ootavad teisi appi,” lisab Tarmo Peeduli.